

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра педагогічної та вікової психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. І. Аврілюк С. В. *С.В.А.*
Протокол № 2 від «16» жовтня 2019 р.

№4716102019

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Підготовки студентів ОС Магістр
Спеціальності 053 Психологія
освітньо-професійної програми Психологія, Практична психологія (психологічне
консультування та психотерапія)

Програма навчальної дисципліни « Психологія життєвого простору освітнього закладу» підготовки ОС Магістр, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія, за освітньо-професійною програмою Психологія, Практична психологія (психологічне консультування та психотерапія)

Розробник: Іванашко Оксана Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології

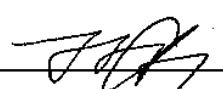
Рецензент: Лазорко Ольга Валеріївна, доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної і соціальної психології та соціології

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології

протокол № 1 від 30.08 2019 р.

Завідувач кафедри педагогічної та вікової психології: (проф. Гошовський Я.О.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології та соціології протокол № 1, від 04.09.2019 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (доц. Іванашко О.Є.)

Програма схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки; Спеціальність 053 Психологія; Освітня програма Психологія, Практична психологія (психологічне консультування та психотерапія) ОС Магістр	вибіркова
Кількість годин/кредитів 90/3		Рік навчання <u> 1 </u>
		Семестр <u> 1-ий </u>
		Лекції <u> 12 </u> год.
		Практичні <u> 12 </u> год.
ІНДЗ: є		Лабораторні <u> 12 </u> год.
	Самостійна робота <u> 48 </u> год.	
	Консультації <u> 6 </u> год.	
	Форма контролю: залік	

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки; Спеціальність 053 Психологія; Освітня програма Психологія, Практична психологія (психологічне консультування та психотерапія) ОС Магістр	вибіркова
Кількість годин/кредитів 90/3		Рік навчання <u> 1 </u>
		Семестр <u> 1-ий </u>
		Лекції <u> 8 </u> год.
		Практичні <u> 4 </u> год.
ІНДЗ: є		Лабораторні <u> 4 </u> год.
	Самостійна робота <u> 62 </u> год.	
	Консультації <u> 12 </u> год.	
	Форма контролю: залік	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

До програми курсу «Психологія життєвого простору освітнього закладу» включені розділи, які спрямовані на спеціальну підготовку фахівців з вищою освітою, що передбачає надання студентам магістрантам систематизованих знань в галузі психології простору освітнього закладу. Дисципліна дозволяє студентам-магістрантам ознайомитись, проаналізувати і усвідомити складні процеси формування, функціонування та розвитку життєвого простору освітнього закладу, оволодіти методами дослідження, а також впливу з метою корекції й оптимізації та розвитку безпечного освітнього середовища.

Зміст дисципліни розкриває механізми психологічного впливу суб'єктів освітньої взаємодії, багатоманіття засобів, прийомів, методів, форм організації і функціонування часового, територіального, матеріального, ціннісного вимірів життєвого простору освітнього закладу. Організацію та розвиток освітньої системи передбачається вивчати з точки зору побудови та порушення особистісних меж, умов дотримання безпечного освітнього середовища суб'єктами єдиного освітнього простору. Програма курсу розкриває інноваційний досвід поєднання наукових знань з психології соціального пізнання і взаємин, психології життєвого середовища освітнього закладу, психології повсякденності та екологічної семіотики у практиці просвітницької, психодіагностичної, консультативної, психотерапевтичної роботи психолога з суб'єктами освітньої взаємодії, а також моніторингу досягнень та перспективного планування організації безпечного освітнього середовища.

Робота над створенням освітнього середовища не припиняється з досягненням певного результату - це безперервний процес: реагування на нові виклики життя пошуку нових можливостей, ресурсів генерування ідей та правил.

Суспільство очікує від освітнього закладу не лише статусу освітнього ресурсу, а й простору розвитку та співпраці як усередині, так і з зовнішнім світом. Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість віднайти себе. Суспільний запит спрямований на освітній заклад, який є не тільки місцем, де навчають, а, насамперед, простором для повноцінного розвитку особистості, осередком успішних, креативних і щасливих людей. Такий омріяний навчальний заклад можливий лише в атмосфері фізичного комфорту, сприятливого соціального та психологічного клімату, що підтримує особистість, яка розвивається, вчасно реагує на її потреби та з повагою ставиться до її особливостей.

Реформа освіти в Україні набирає обертів. З огляду на процес децентралізації влади, перед територіальними громадами постає питання і управління освітою. Створення ефективної системи освіти є завданням складним і надзвичайно відповідальним. Тому для освітян важливо мати дієвий інструментарій для цієї роботи. Ним може стати документ закладу «Кодекс безпечного освітнього середовища» (далі – КБОС).

Він реалізується завдяки розробці та запровадженню закладом освіти критеріїв безпеки дітей і дорослих, знайомству з особливостями функціонування безпечного освітнього середовища. Водночас КБОС передбачає навчання дітей, батьків, працівників закладів освіти правилам безпечної поведінки особистості, формування навичок уникнення потенційних ризиків і небезпек, а також навичок подолання труднощів у власному житті.

Навчальний курс «**Психологія життєвого простору освітнього закладу**» – це система лекційних, практичних та лабораторних занять, індивідуальної (ІНДЗ) й самостійної роботи студентів (СРС), консультацій, заліку, вихідного інформаційного забезпечення, яка побудована на основі таких принципів: 1) достовірності інформації; 2) системності викладу матеріалу, який призначений для використання безпосередньо в педагогічній діяльності та загалом в освітньому середовищі; 3) встановлення міждисциплінарних зв'язків; 4) планомірної взаємодії суб'єктів навчального процесу (викладачів і студентів). Такий підхід є можливим на основі поєднання лекційної інформації з практичними вправами семінарських занять, лабораторними заняттями та самостійною підготовкою студентів зі спеціально розроблених питань.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

В результаті засвоєння дисципліни у студентів формуються наступні компетенції: готовність організувати, досліджувати і підтримувати контакт з закладами, що надають освітні послуги, засобами міждисциплінарного підходу; розвивати і використовувати особистісні ресурси психолога для організації психологічного супроводу процесів цілеспрямованого формування, функціонування та розвитку життєвого простору освітнього закладу; кваліфікувати феноменологію, динамічні особливості, детермінанти життєвого простору освітнього закладу; виявляти психологічні ознаки порушення взаємодії в системі життєвого простору освітнього закладу; формувати діалогічну позицію суб'єктів життєвого простору освітнього закладу; розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування, тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі з суб'єктами освітнього простору та оцінювати якість; самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги суб'єктам життєвого простору освітнього закладу; здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань в т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання з проблем організації безпечного життєвого простору освітнього закладу; складати та реалізовувати програму превентивних, психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до запиту; здійснювати моніторинг власної та групової діяльності з організації безпечного життєвого простору освітнього закладу.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(Денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Сам. Роб.
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Психологія життєвого простору освітнього закладу точки зору інституційного і субстанціонального аспектів розуміння феномена	15	2	2	2	1	8
Тема 2. Теоретичні підходи до структурування освітнього простору і практичні механізми його створення.	15	2	2	2	1	8
Тема 3. Психологічні чинники формування особистісного освітнього простору суб'єкта освітнього процесу	15	2	2	2	1	8
Тема 4. Психологічні особливості функціонування безпечного освітнього середовища.	15	2	2	2	1	8
Тема 5. Створення кодексу безпечного освітнього середовища	15	2	2	2	1	8
Тема 6. Ергодизайн, проектування та моніторинг життєвого простору освітнього закладу	15	2	2	2	1	8
Разом за змістовим модулем 1	90	12	12	12	6	48
Усього годин	90	12	12	12	6	48

(Заочна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Сам. Роб.
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Психологія життєвого простору освітнього закладу точки зору інституційного і субстанціонального аспектів розуміння феномена та шляхи його формування	15	2	1		2	10
Тема 2. Теоретичні підходи до структурування освітнього простору і практичні механізми його створення.	15	2	1		2	10
Тема 3. Психологічні чинники формування особистісного освітнього простору суб'єкта освітнього процесу	15	1	1	1	2	10
Тема 4. Психологічні особливості функціонування безпечного освітнього середовища.	15	1	1	1	2	10
Тема 5. Створення кодексу безпечного освітнього середовища	15	1		1	2	10
Тема 6. Ергодизайн, проектування та моніторинг життєвого простору освітнього закладу	15	1		1	2	12
Разом за змістовим модулем 1	90	8	4	4	12	62
Усього годин	90	8	4	4	12	62

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Підготовка питань самостійної роботи, згідно плану, як додаткових до тематики практичних та лабораторних занять.

2. Написання реферату (обсягом 10-12 сторінок, структурованим за планом, з використанням наведеного списку літератури).

Реферат. Важливим засобом у засвоєнні знань є написання рефератів та виголошення реферативної доповіді. Тематика рефератів пропонується за визначеними темами практичних занять та СРС. Мета реферативної доповіді полягає у засвоєнні студентами основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні запитань, проведенні дискусії. На практичному занятті рекомендується обговорювати не більше двох рефератів.

Вимоги до реферату: обсяг – 10-12 аркушів формату А4; структура – вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел.

У вступі розкривається актуальність теми, визначається мета, в основній частині містяться основні положення дослідження, що розкривають тему, у висновку викладаються основні положення та пропозиції автора, що впливають із розгляду теми. Реферативна доповідь та участь в її обговоренні можуть бути предметом окремого оцінювання викладачем або враховуватись ним при оцінці інших форм контролю.

При вивченні тем винесених на самостійне вивчення студент повинен виконати одну із запропонованих тем рефератів.

1. Обґрунтуйте використання понять “освітній простір”, “середовище”, “освітнє середовище”..
2. Історичні зміни в змісті освітнього середовища.
3. Психологічні особливості ефективного освітнього простору.
4. Формування особистісного простору суб’єкта освітнього процесу.
5. Інформаційно-освітнє середовище закладу вищої освіти.
6. Середовище професійно особистісного саморозвитку студентів.
7. Вплив догматичного освітнього середовища на розвиток дитини (сприяє пасивності та залежності дитини).
8. Характеристика кар’єрного освітнього середовища – сприяє розвитку активності та залежності дитини.
9. Психологічні особливості формування творчого освітнього середовища, як сприяння вільному розвитку активної дитини.
10. Характеристика безтурботного освітнього середовища, яке сприяє вільному розвитку дитини та водночасі зумовлює пасивну життєву позицію дитини.
11. Проаналізуйте відмінності між термінами «інноваційне освітнє середовище» та «інноваційний освітній простір».
12. Визначити показники оцінки ефективності функціонування «інноваційного освітнього середовища» та «інноваційного освітнього простору».
13. Особистість як одночасний і продукт і творець інноваційного освітнього середовища.
14. Структура освітнього середовища: описати взаємозв’язок трьох взаємопов’язаних компонентів: суб’єктно-ресурсного, матеріально-технічного та ідейно-технологічного.
15. Основні умови формування інноваційного освітнього середовища: особистісно орієнтовані та гуманістичні підходи до його створення з урахуванням партнерського співробітництва, поваги та довіри всіх учасників навчально-виховного процесу.
16. Основні умови формування інноваційного освітнього середовища: спрямування на розвиток і саморозвиток кожної особистості.
17. Основні умови формування інноваційного освітнього середовища: робота в творчому пошуковому режимі.
18. Основні умови формування інноваційного освітнього середовища: ефективне використання науково-методичних, матеріально-технічних та кадрових можливостей освітніх закладів регіону.
19. Основні умови формування інноваційного освітнього середовища: застосування інноваційних технологій.

20. Оцінка ефективності освітнього середовища з урахуванням структури даного феномена (за А Каташовим): результативність діяльності навчального закладу (рівень знань і загальнокультурного розвитку учнів або студентів; ступінь привабливості освітнього закладу й освітніх послуг; ступінь засвоєння нових технологій, програм, методик; взаємодія з вузами, школами нового типу).
21. Оцінка ефективності освітнього середовища з урахуванням структури даного феномена (за А Каташовим): комфортність (естетика середовища, санітарно гігієнічні, матеріально-технічні умови; фізіологічне обґрунтування режиму роботи; наявність ситуації вибору змісту, форм освіти; соціально-психологічний мікроклімат).
22. Оцінка ефективності освітнього середовища з урахуванням структури даного феномена (за А Каташовим): забезпеченість навчальної діяльності (навчально-матеріальне обладнання, рівень нормативно-правової та організаційно-функціональної забезпеченості; характеристика кадрового потенціалу; рівень і характер управлінської діяльності).
23. Створення кодексу безпечного освітнього середовища.
24. Психологічні особливості функціонування безпечного освітнього середовища.
25. Кодекс безпечного освітнього середовища як дієвий інструментарій створення ефективної системи освіти.

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

У розділах **5** та **6** програми навчальної дисципліни зазначається тип ІНДЗ, форма, види самостійних завдань та загальні вимоги до їх виконання. Заплановані види робіт повинні мати практичне спрямування та носити творчий, дослідницький характер. Завдання виконуються на основі знань, умінь та навичок, одержаних під час лекційних, практичних (семінарських, лабораторних занять), охоплюють декілька тем або зміст навчальної дисципліни в цілому.

Індивідуальні завдання виконуються самостійно із забезпеченням необхідних консультацій окремих питань з боку викладача.

Індивідуальна робота передбачає створення проекту. Навчальний проект, підготовлений студентами самостійно, представляє собою матеріали для навчального курсу з дисциплін «Загальна психологія», «Історія психології», «Соціальна психологія», «Вікова психологія», «Психологія спілкування», «Психологія сім'ї», розроблені на основі отриманих у межах курсу знань та навичок.

Як індивідуальне завдання може бути використана одна із нижче запропонованих тем з навчальної дисципліни «методика викладання психології».

Індивідуальна робота передбачає: наявність матеріалів з обраної теми (на магнітних носіях):

- вступу;
 - ✓ мета: що дізнається студент у межах теми;
 - ✓ завдання.
- переліку питань та літератури до теми;
 - ✓ основна (1-2 джерела);
 - ✓ додаткова (3-5 джерел);
 - ✓ ресурси Інтернет (1-3 джерела).
- Змісту питання:
 - ✓ у вигляді пакету слайдів;
 - ✓ словника з теми (дерево понять, визначення понять з посиланням на джерело);

- ✓ огляду персоналій з теми (фото, біографічні дані, вклад у розробку питання);
- вправ для самостійного опрацювання матеріалу теми:
 - ✓ практичної роботи з проблеми (3 вправи);
 - ✓ від теорії до практики (2 вправи).
- професійно-орієнтовані інтерактивні завдання:
 - ✓ аналізу ситуацій;
 - ✓ аналізу власного досвіду;
 - ✓ практикуму (тест або вправа або приклад виконання);
 - ✓ теми для подальшого обговорення;
 - ✓ аналізу наукової статті (останні 2 роки видання / додати ксерокопію статті);
- підсумкового тесту з запропонованої теми (5 завдань).

Загальна оцінка проекту – 10 балів.

1. Інституційний аспект освітнього простору, як певна частка соціуму, де створено умови для розвитку особистості.
2. Межі субстанціонального аспекту освітнього простору, як можливість і наявність формування особистісного простору суб'єкта освітнього процесу.
3. Інтегральна характеристика життєвого простору освітнього закладу.
4. Освітній простір як об'єкт цілеспрямованих змін.
5. Підходи до структурування освітнього простору.
6. Механізми створення освітнього простору.
7. Інформаційне структурування освітнього простору.
8. Соціальне структурування освітнього простору закладу освіти.
9. Віртуальне конструювання життєвого простору освітнього закладу.
10. Психологічні особливості діяльності особистості з освоєння життєвого простору освітнього закладу.
11. Конструювання, як шлях формування життєвого простору освітнього закладу.
12. Розгортання, як шлях формування життєвого простору освітнього закладу.
13. Самоорганізація, як шлях формування життєвого простору освітнього закладу.
14. Ергодизайн, як шлях формування життєвого простору освітнього закладу.
15. Створення кодексу безпечного освітнього середовища.
16. Психологічні особливості функціонування безпечного освітнього середовища.
17. Проектування життєвого простору освітнього закладу.
18. Оцінка ефективності життєвого простору освітнього середовища.
19. Моніторинг життєвого простору освітнього закладу.
20. Суб'єктна трансляція взаємодії життєвого простору освітнього закладу із відкритим соціально-освітнім середовищем.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль (max = 40 балів)	Модульний контроль (max = 60 балів)	Загальна кількість балів
---------------------------------------	--	--------------------------

Модуль 1						Модуль 2	Модуль 3	100
Змістовий модуль 1						ІНДЗ	МКР 1	
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6			
5	5	5	5	5	5	10	60	

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Т.В., Абрамов Л.К. Менеджмент неприбуткової організації. Частина 2. Кіровоград: ЦПТІ, ІСКМ, 2003. 140 с.
2. Аксенов Г.П. Вернадский. – М.: Соратник, 1994.
3. Асмолов А.Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа. М.: Изд-во МГУ, 1990. –235с.
4. Баранов А.А. Проектировочное образовательное пространство как условие становления инновационного потенциала педагога / А.А. Баранов, Р.Н. Шарафутдинов // Вестник Удмурдского университета 3 (Педагогика и психология). – 2007. – №9. – С.3 – 12.
5. Бачинська Є.М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні / Є.М. Бачинська// Педагогіка і психологія. – №1 (54). – 2007. – С.79 – 88.
6. Белозеров С. А. Виртуальные миры MMORPG: часть 1. Определение, описание, классификация / С. А. Белозеров // Психология: журнал Высшей шко-лы экономики. – 2015а. – Т. 12, № 1. – С. 54–70.
7. Белозеров С. А. Виртуальные миры MMORPG: часть II. Средство от социального и психологического неблагополучия / С. А. Белозеров // Психология: жур-нал Высшей школы экономики. М.: НИУ ВШЭ. – 2015б. – Т. 12, № 2. – С. 71–89.
8. Богданова І.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя на основі інноваційних технологій: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Богданова Інна Миколаївна. – К., 2003. – 440 с.
9. Ващенко Л.М. Система управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л.М. Ващенко. – К., 2006. – 40 с.
10. Вірна Ж.П. Професійний простір особистості: від ознак дисциплінарності до реальності суб'єктивного моделювання // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2014. Випуск 23. С. 100-111.
11. Водолазська Т. В. Модель доброзичливого до дітей освітнього середовища [Електронний ресурс] / Т. В. Водолазська // ПостМетодика, №5 (108), 2012. – 2012. – URL: <http://poippo.pl.ua/pm/pdf-1-f-w/PM-108.pdf>

12. Гошовський, Я. Ресоціалізація депривованої особистості [Текст] : монографія / Я. Гошовський. - Дрогобич : Коло, 2008. - 480 с.
13. Гошовська ДТ, Гошовський ЯО Психологічна реінтеграція особистості в умовах глобальних трансформацій: засадничі положення // Теоретичні і прикладні проблеми психології. - № 3(38). – 2015. - С. 134-141.
14. Гудінг Д., Леннокс Дж. Людина та її світогляд: у пошуках істини і реальності : В 3-х т. / переклад з рос. зі звіркою з англ. оригіналом під заг. ред. М. А. Жакалюка. – К., УБТ, 2006. – Т. 2. – 376 с.
15. Застосування телекомунікаційних засобів у навчальному процесі (психолого-педагогічні аспекти) : навч.-метод. посібник / [авт. кол.; ред. М. Л. Смульсон]. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
16. Зинченко Ю. П. Презентація: Виртуалізація реальності: от когнитивних ілюзій к новому типу моделей в психології [Електронний ресурс] / Ю. П. Зинченко Психологія – Психология – Psychology "Наука і освіта", №10, 2015 14 – Режим доступу : <http://www.authorstream.com/Presentation/s15505-1375053-2011-10-19/>.
17. Как правильно составить чек-лист URL: <https://blog.uamaster.com/kak-pravilno-sostavit-chek-list/>
18. Каташов А.І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01 / А.І.Каташов. – Луганськ, 2001. – 20 с.
19. Кириленко Н.М. Проблеми інформаційної безпеки освітнього середовища вищого навчального закладу. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: третя міжнар. наук.-практ. конф.: [в 2 ч.]. Ч.1.* / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та ін.; за ред. М.М. Козяра, Н.Г. Ничкало. Львів: ЛДУ БЖД, 2012. С. 149–151.
20. Кісіль М.В. Простір освіти з точки зору її основного суб'єкта // Вісник Черкаського університету . – 2006. – Серія «Педагогічні науки», Вип. 88. – С.138-141.
21. Колесникова И. А. Педагогическая реальность в зеркале межпарадигмальной рефлексии. – СПб. : СПбГУПМ, 1993. – 242 с.
22. Колесникова И. Педагогическое проектирование : учеб. пособ. для высших учебных заведений / И. А. Колесникова, М. П. Горчакова-Сибирская ; под ред. И. А. Колесниковой. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 288 с.
23. Коул М. Культурно-исторична психологія: наука будущего. М.: Когито-Центр, ИП РАН, 1997.
24. Кривых С. В. Соотношение понятий «среда» и «пространство» в социокультурном и образовательном аспектах [Електронний ресурс] / С. В. Кривых. – Режим доступа: <http://portal.usu.ru/>
25. Криулина А.А. Эргодизайн образовательного пространства (Размышления психолога). – М.: ПЕР СЭ, 2003. - 192с.
26. Кух А.М. Освітнє середовище в структурі інноваційної системи фахової підготовки майбутніх учителів фізики / А.М.Кух // Предметні дидактики в контексті формування компетентнісно світоглядних професійних якостей майбутнього фахівця (частина 2.). – 2008. – С.73 – 76. – Режим доступу до журн. // www.mvf.kampod.org/zbirnuku/Zbirnyk14/e-book/2-07-Kuhh.pdf.
27. Лазорко О.В. Психологія професійної безпеки особистості [текст] : монографія / О.В. Лазорко, – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 380 с.
28. Леонова, О. Образовательное пространство как педагогическая реальность. // *Alma mater (Вестник высшей школы)*. – 2006. – № 1. – С. 36-40.
29. Лушин. П.В. Психологія педагогічної зміни (екофасилітація): Науково-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Кіровоград, “Імекс ЛТД”, - 2002. – 76 с.
30. Масюкова Н. А. Проектирование в образовании / Н. А. Масюкова ; под ред. профессора Б. В. Пальчевского. – Минск : Технопринт, 1999. – 288 с.

31. Машбиць Ю. І. Психологічний аналіз навчання та управління учбовою діяльністю / Ю. І. Машбиць // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. – К. : Мілені-ум, 2006. – Т. 8 Психологічна теорія і технологія навчання, вип. 2. – С. 194–202.
32. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. С. 50–69.
33. Новые ценности образования: тезаурус для учителей и школьных психологов / ред.-сост. Н. Б. Крылова. – М. : Рос. фонд фундамент. исслед. ; Инс-т пед. инноваций Рос. Акад. образования, 1995. – Вып. 1. – 113 с. – С. 63.
34. Образовательные технологии (из опыта развития глобального мышления учащихся) / под ред. Ю. Н. Кулюткина и др. – СПб. : КАРО, 2002. – 159 с.
35. Остапенко О. О. Моделирование многомерной педагогической реальности: теория и технологии / О. О. Остапенко. – М. : Народное образование, 2007. – 384 с.
36. Панов В. И. Психодидактика образовательных систем: теория и практика / В. И. Панов. – СПб. : Питер, 2007. – 352 с.
37. Поддьяков А. Н. Психология обучения в условиях новизны, сложности, неопределенности [Електронний ресурс] / А. Н. Поддьяков // Психологические исследования. – 2015. – Т. 8, № 40. – С. 6. – Режим доступа : <http://psystudy.ru>.
38. Попов А. А. Образовательное пространство: социология и технология конструирования [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fondgp.ru/lib/tmk/50>
39. Разіна Н. О. Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи /О.Н.Разіна / Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ». – 2009. – Випуск 3.
40. Рибка Н. М. Єдиний освітній простір як інтегративна система: соціально-філософський аналіз : Автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. – Одеса, 2005. – 24 с.
41. Скребец В.О. Екологічна психологія: навч.посібник. – К.: МАУП, 1998. –144с.
42. Смульсон М. Л. Психологічні особливості віртуальних навчальних середовищ [Електронний ресурс] / Марина Лазарівна Смульсон // Технології розвитку інтелекту. – К. : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2012. – Режим доступу : http://psytir.org.ua/upload/journals/3/authors/2012/Smulson_Maryna_Lazarivna_-_Psychologichni_osoblyvosti_virtualnyh_navchalnyh_seredovysh.doc
43. Совгіра С.В., Гончаренко Г.Є. Проблеми екологічної безпеки як основи життєдіяльності особистості в освітньому середовищі. *IV Всеукраїнські наукові читання пам'яті Сергія Терещука: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Миколаїв, 23-24 квітня 2015 р.)* / Чорноморський державний університет імені Петра Могили; Миколаїв: ФОП Швець В.Д., 2015. С. 205–208.
44. Ткач Т. В. Освітній простір особистості: психологічний аспект : монографія / Т. В. Ткач ; Інститут ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. ; Запоріжжя, 2008. – 272 с.
45. Фрумин И. Д. Категория педагогического действия в педагогике развития / И. Д. Фрумин // Педагогика развития: проблемы современного детства и задачи школы : млы 3-й научно-практической конференции. Ч. 1. – Красноярск, 1996. – С. 34–41. – 777 с.
46. Харитоновна В. А. Образование: стратегия развития и синергетика / В. А. Харитоновна, О. В. Санникова, И. В. Меншиков // Наша школа. – 2004. – № 9 (58). – С. 2–8.
47. Хейдметс М. Феномен персонализации среды: теоретический анализ // Личность и предметно-пространственная среда / ред.-сост. З. И. Рябикина. – Краснодар : КубГУ, 2000. – 356 с.
48. Шалаев И. К., Веряев А. А. От образовательных сред к образовательному пространству: понятие, формирование, свойства [Електронний ресурс] / И. К. Шалаев, А. А. Веряев. – Режим доступа: http://www.informika.ru/text/magaz/pedagog/pedagog_4/articl_1.html

49. Шендрик И. Г. Образовательное пространство субъекта и его проектирование / И. Г. Шендрик. – М. : АПКИПРО, 2003. – 156 с.
50. Юркевич А.В. Системный кризис психологии // Вопросы психологии. - 1999. №2. - С.3-8.
51. Ясвин В. Образовательная среда: от моделирования к проектированию/ Вітольд Альбертович Ясвин. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.
52. Child-Friendly Schools Documentary Series: Rising Voices. URL: https://www.unicef.org/cfs/index_RisingVoices.htm.
53. [Yaware.TimeTracker](https://timetracker.yaware.com.ua). URL: <https://timetracker.yaware.com.ua>

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

Порядок проведення заліку у програмі дисципліни: Якщо формою підсумкового семестрового контролю є залік і у випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажанням підвищити рейтинг, студент може добрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем, або перездати якусь тему, написавши підсумковий тест тощо).

Питання, завдання заліку зазначати у програмі дисципліни не обов'язково.